

Rekabet Gücü : Literatür Araştırması

Yrd. Doç. Dr. Emin Çivi

Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, MANİSA

Giriş

Tüm dünya ekonomisinin daha küresel bir kimlik kazanması, rekabetçi açıdan büyük değişimlerin oluşmasına yol açmıştır. Bu yeni yapıyla birlikte gelişmiş ülkelerin yıllar boyu kurduğu egemenliğinin sona ermesi ve aynı piyasalarda aktif katılımcı sayısının da hızla artması yaşanan köklü değişimin en önemli sonuçlarından. Yeni oluşan bu rekabetçi yapı, birbiriyle ilişkisiz olduğu düşünülen çeşitli alan ve akımlar arasındaki (mal ve hizmet ticareti, doğrudan sermaye yatırımları, teknoloji transferi, sermaye hareketleri gibi...) ilişkinin aslında ne kadar güçlü olduğunu ortaya koymuştur.

Rekabet gücü iki bakış açısından hareketle tanımlanmıştır: Mikro (işletme ve endüstri) ve Makro (ülke) bakış açısı. Mikro düzeyli yaklaşımda ülke içindeki işletmeler arasındaki rekabet ve bu rekabetin ulusal/uluslararası pazardaki etkileri incelenirken, makro yaklaşımda ülkenin uluslararası rekabetteki konumu üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada, literatürdeki rekabet gücü üzerinde yapılmış makro ve mikro bakış açısından yapılmış tanımlamalar ve araştırmalara değinilerek, toplu bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

1.1 Küreselleşme ve Değişen Rekabet

1970 ve 1980'li yıllarda pazar ve endüstrilerin gittikçe küresel yapılar haline almasıyla, ulusal rekabet gücü tüm ülkeler açısından daha önemli bir kavram olarak algılanmaya başlandı. Dünyanın en büyük ekonomik gücüne sahip ülkeler bu hızlı değişim karşısında rekabet güçlerini koruma ya da arttırma konusuna daha çok önem vermeleri gerektiğini anladılar. Her geçen gün hazırlıklı ve alt yapılarını kurmuş yeni rakiplerin (yükselen ekonomiler-emerging economies) küresel pazara girmeleri, daha önce oligopol halindeki piyasalarda oldukça rahat hareket eden gelişmiş ülkeleri, rekabetçi konumlarını koruyabilmek amacıyla, bilimsel araştırmalar gibi çeşitli araçlarla yapılarını sürekli kontrol etmeye, iyileştirmeye zorlamıştır.

Küreselleşmenin ülkelerin rekabetçi üstünlüklerini etkileme boyutlarını incelemeyen önce küreselleşmede önem kazanan faktörleri irdelemek yararlı olacaktır(Dunning, 1993: 8-12). Bu faktörler aşağıda belirtilmiştir:

- 1- Küresel ekonomilerdeki değer yaratma açısından yaratılmış varlıklar (created assets-insan sermayesi, her türlü bilgi,

teknolojik kapasite, örgütsel sistem, taşıma ve iletişim alt yapıları ve hatta devlet politikaları..), doğal kaynaklardan (natural assets: toprak ve eğitilmemiş iş gücü) daha önemli hale gelmiştir. Ülkelerin rekabetçi üstünlüklerinin öne çıkması, yaratılmış varlıkların sayısının artırılması ve mümkün olan en ucuz şekilde kullanıma hazır konuma getirilmesine bağlıdır. Dünyanın hemen hemen her bölgesinde doğal kaynakların ve eğitimsiz iş gücünün toplam üretim maliyeti içindeki payı sürekli düşmektedir. Bu yüzden insanların yetenekleri, işletmelerin yeni ürün geliştirme güçleri, yaratılmış varlıkların verimliliğinin artırılması, maliyetlerinin azaltılması rekabet gücünün oluşmasında daha önem kazanmaktadır.

2- Yukarıda söz edilen varlıklar dokunulmaz (intangible) ve işletmelerin/ülkelerin kendilerine özgü özelliklerdir. Bu yüzden farklılıkları ortaya koymak ve üstünlük sağlayacağına inanılan bu özellikler üzerine yoğunlaşmak ülke için bir çok avantajı da beraberinde getirmektedir.

3- Çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) dünya piyasalarında üstlendiği rol ve etkinlik gün geçtikçe artmaktadır. Çok uluslu işletmelerin önem kazanmasında bu işletmelerin sahip olduğu yaratılmış varlıklardan daha çok yararlanabilmeleri ve farklı ülkelerdeki benzer pazarları kontrol etmek istemeleri önemli rol oynamaktadır. Ayrıca ülkeler gerçekleştirdikleri Ar-Ge faaliyetleri ve kurulan ortaklıklarla, katma değeri yüksek ürünleri piyasaya sürüp, yeni yönetim anlayışları geliştirerek dünya ekonomisinde gittikçe daha çok söz sahibi olmaktadır.

1.2 Rekabet Gücü

Araştırmacı ve bilim adamlarının rekabet gücüne çok yönlü yaklaşımları ve konuyu farklı açılardan ele almaları, rekabet gücü kavramının literatürde tartışılır bir kavram olmasına ve konunun sürekli gündemde kalmasına neden olmaktadır.

Akademik araştırmalarda uluslararası rekabet gücü iki bakış açısından hareketle tanımlanmıştır: Mikro (işletme ve endüstri) ve Makro (ülke) bakış açısı. Mikro düzeyli yaklaşımda ülke içindeki işletmeler arasındaki rekabet ve bu rekabetin ulusal/uluslararası pazardaki etkileri incelenirken, makro yaklaşımda ülkenin uluslararası rekabetteki konumu üzerinde durulmuştur(Scoot ve Lod, 985: 20). Rekabet gücünün ulusal açıdan nasıl algılandığını anlayabilmek için konuya Başkanın Endüstriyel Rekabet Komisyonu'nun yapmış olduğu tanımla başlamak doğru olacaktır.

“Rekabet gücü, ülkelerin serbest ve yerleşmiş pazar koşulları altında vatandaşların reel gelirlerini arttırmaya çalışırken, aynı anda ürettiği ürün ve

hizmetleri uluslararası pazarlara sunabilmesi ve başarılı olabilmesidir.” (President’s Commission on Industrial Competitiveness, 1985, 3-7)

Makro yaklaşımda en çok kullanılan ve kendisine atıfta bulunulan bu tanımda rekabet gücünün elde edilme amacının ülke vatandaşlarının reel gelirlerini, refahını arttırmak ve belli bir yaşam düzeyini sağlayabilmek olduğu vurgulanmaktadır(Waheeduzzaman ve Ryans, 1996: 7-17). Diğer önemli bir konu ise, serbest piyasa şartlarında ülkedeki yaşam standartlarındaki artışın sürdürülebilir hale getirilmesidir. Bir çok akademisyen bu gelişmenin sağlanabilmesini, uluslararası ticaret alanında ülkenin çeşitli ürünleri tasarlayabilme, üretebilme, dağıtabilme ve pazarlayabilme yeteneklerinin iyileştirilmesine bağlı olduğunu belirtmektedir(Scoot ve Lodge, 1985: 3).

Çeşitli kuruluş ve araştırmacıların rekabet gücünün ölçümüne ilişkin çalışmaları ülkelerin ya da işletmelerin rekabet yarışındaki konumlarının belirlenmesi açısından oldukça önemlidir. Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum, 1989: 5-12) rekabet gücünü girişimcilerin ürün ve hizmetleri tasarlama, üretme ve fiyatlandırma aşamalarında rakiplerine göre üstünlük kazanmaları olarak tanımlamaktadır. Markusen(1987) ise endüstrinin rekabet gücünü üretim etkinliği açısından üretim etkinliği endeksini baz alarak toplam faktör verimliliğinden hareketle tanımlamaktadır(Ezeala-Harrison, 1995: 57-75).

Rekabet gücü çeşitli disiplin alanlarındaki araştırma projelerinin hedeflerine bağlı kalınarak farklı bakış açılarıyla bir çok araştırmaya konu olmuştur. Örneğin Landau rekabet gücünü gelecekteki neslin yaşam düzeyini ve ülkenin büyüme potansiyelini azaltmadan, yüksek ve kaliteli istihdam düzeyine ulaşarak, ülkede yüksek yaşam standartlarının ve kabul edilebilir büyüme oranının elde edilmesi olarak tanımlamaktadır(Landau, 1992: 1-15). Bu tanımda ulusal istihdamının artırılmasının gerekliliğinden söz edilirken, vatandaşların yaşam standartlarındaki artışa verilen öneme de değinilmiştir. Landau’ya göre ulusal istihdam düzeyi, yıllar itibariyle istihdamın büyüme oranına, ekonomik faaliyetler sonucu oluşan değerlerin topluma aktarımına ve ülke içindeki işletmelerin rekabet güçlerine bağlıdır. Bu noktadan hareketle yapılan çalışmaların büyük bir bölümünde de ülkenin genel rekabet gücü araştırılırken, işletme ve endüstrilerin yapıları incelenmiş ve bu yapıları etkileyen diğer faktörler analiz edilmiştir.

Ekonomistler ülkeler arası rekabet gücünü karşılaştırırken genelde iki göstergeden hareket etmektedirler. Toplam faktör verimliliğini temel alan çalışmalarda, toplam faktör verimliliği yüksek olan ülkelerin uzun vadede yaşam standartlarının daha da iyileşeceğine işaret edilmektedir. Bryan(1994) da rekabet gücünü iş gücü verimliliğinden hareketle tanımlamış ve rakipleriyle eşit ya da daha üstün verimlilik oranına sahip olan endüstrinin başarılı olarak nitelendiğini ifade etmiştir(Bryan, 1994: 206). Khemani(1997) de, rekabet gücünün verimlilikle eş anlamlı kullanılması gerektiğini savunanlar arasındadır. Rekabet gücü, işletme/endüstri/ülkelerin toplam verimliliği arttırabilme gücüne sahip olmaları

biçiminde ifade edilmektedir. Rekabet gücünün arttırılabilmesi insan kaynağının, sermaye ve doğal kaynakların yenilenmesine, geliştirilmesine ve teknolojik değişimlere hızla uyum sağlama yeteneğine bağlıdır. Ayrıca endüstri içi ve endüstriler arası ilişkilerin gelişmesinin de verimlilik artışına etki eden diğer bir faktör olduğu belirtilmektedir. Ele alınan ikinci gösterge ise satın alma gücü endeksine göre hesaplanmış kişi başına milli gelir artışdır. Bu iki gösterge yaşam kalitesi ile ilgili (çevre, ömür uzunluğu, eğlence, risk vb.) unsurları kapsamasa da, objektif karşılaştırma yapılabilir olma özellikleriyle diğer ölçütlere göre üstünlük kazanmaktadır.

Uluslararası rekabet gücü, literatürde farklı şekillerde tanımlanmasına karşın, son yıllarda Porter'ın rekabetçi üstünlük kavramının benimsendiği gözlenmektedir. Porter(1990) rekabetçi gücün ülkelerin mevcut kaynaklarını optimum kullanarak elde edebileceğini, bunun için de her ülkenin uzmanlaşabileceği alanları seçerek ve kurulacak endüstri kümeleriyle de (Porter, 1998: 77-91) (cluster) sinerji etkisi yaratarak, kaynakların en etkin şekilde kullanılmasını sağlaması gerektiğini ileri sürmektedir.

Tablo-1 Rekabet Gücü Tanımları

Yazarlar	Yıl	Tanım
Başkanın Endüstriyel Rekabet Komisyonu	1985	Rekabet gücü ülkelerin serbest ve yerleşmiş pazar koşulları altında vatandaşların reel gelirlerini arttırmaya çalışırken, aynı anda ürettiği ürün ve hizmetleri uluslararası pazarlara sunabilmesi ve başarılı olabilmesidir..
Scoot ve Lodge	1985	Ülkelerin kaynaklarından sağladıkları kazançlar artarken, uluslararası ticarete yönlendirebileceği ürün ve hizmetlerin üretilip, dağıtılmasıdır.
Hastasapoulos, Krugman ve Summers	1988	Yaşam standartlarında kabul edilebilir artışlar sağlanırken, ülkenin dış ticaret bilançosunu dengeye getirebilme özelliğidir.
Majestelerinin Hazinesi, İngiltere	1988	Ülkedeki işletmelerin dış pazarlarda başarılı bir şekilde rekabet edebilmesidir. Ayrıca diğer ülkelerdeki pazarlarda elde etmiş olduğu pazar payı da rekabet gücü için önemli bir göstergedir.
Fagergerg	1988	Ülkenin temel ekonomik hedeflerini gerçekleştirmesi, özellikle dış ticaret bilançosunda problemler yaşamadan, gelir ve istihdam oranında büyümenin sağlanmasıdır.
Velloso	1991	Diğer dünya ülkelerinin sağlamış olduğu etkinlik standartlarının karşılanması, ülkenin uluslararası pazarlara olan katılım kapasitesinin arttırılmasıdır.
Haque	1991	Ülkenin ihracat yeteneği, üretim kaynakları ve doğal kaynakların etkin kullanılması ve ülkedeki yaşam standartlarının arttırılmasını sağlayan verimlilik artışlarını kapsayan çok boyutlu bir kavramdır.

UNICE	1993	Dışsal pozisyonunda bir kötüleşme yaşamadan gelişmiş ülkelerin sağladığı göreceli yaşam standartlarında artışların sağlanması hatta arttırılması rekabet gücünün yüksekliğini ifade etmektedir.
OECD	1992	Ülke içindeki reel gelir artışı sağlanırken, yabancı ülkelerdeki müşterilerin zevk ve beklentilerine uygun ürün üretebilme özelliğidir
Avrupa Birliği Komisyonu	1994	Ülkelerin, işletmelerin, endüstrilerin, bölgelerin sıkı rekabet ortamında, üretim faktörlerinin getirilerini arttırmaları, yüksek iş gücünü yaratabilmeleridir.

Ülkenin rekabet gücü Ar-Ge faaliyetlerinin gelişmişlik düzeyi ve verimliliği, çeşitli sektörlerin performansı, ülkenin dış ticaret fazlası, yüksek teknolojiyi yapısında barındıran mallar üretmesi ve uzman, yetişmiş iş gücünün bulunması gibi faktörlere de bağlıdır. Rekabet gücü incelenirken tüm bu göstergelerle birlikte diğer faktörlerin de göz önüne alınmasını gerekir. Ülkenin dünyadaki konumunun belirlenmesinde önemli rol oynayan bu tür kriterler (demokratikleşme, vergi yapısı, insan hakları, eğitim kalitesi ve özgürlüğü vb.) bir çok uluslararası enstitünün çalışma ve araştırmaları kapsamında yer almaktadır.

Yukarıdaki tanım ve yaklaşımlardan hareketle ulusal rekabet gücünün üç temel özelliği şu şekilde sıralanabilir:

1- Rekabet gücüne sahip olmanın ana amacı, ülkedeki yaşam standartlarını ve vatandaşlarının refah artışını sağlamaktır. Bu artışlar ise, ticaret, yatırım ve üretim gibi faaliyetlere yeterli önem vermek ve ülkedeki tüm kurumlar arasında dayanışmanın arttırılması ve uzmanlaşmanın oluşmasıyla sağlanabilir.

2- Ürün ve hizmetlerin üretilip, dağıtılmasında rakip ülkeleri yakalayabilmek için ülkenin kendine has özellik, yetenek ve potansiyellerine odaklanmak gerekir.

3- Ülkenin rekabet edebilme gücünün incelenmesinde sayısız gösterge kullanılmaktadır (Uluslararası pazar payı, ülkenin ticaret bilançosu, üretim, istihdam vb.).

Tüm bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi ülkelerin uluslararası ticaretteki performansı uluslararası rekabet gücünde önemli bir ölçüt olmaktadır(President's Commission on Industrial Competitiveness, 1985: 3-7 ve Scoot ve Lodge, 1985 20). Ancak, bu ölçütlerin bazı sınırları kapsadığı unutulmamalıdır. 70'li yıllardaki OPEC ülkeleri gibi ekonomik açıdan gelişmemiş bir ülke pozitif dış ticaret bilançosuna sahip olabilir. Diğer yandan da 80'li yıllardaki ABD gibi negatif ticaret bilançosuna sahip olan ülkeler de oldukça yüksek büyümeyi gerçekleştirebilir ve rekabet gücüne sahip olabilirler(Porter, 1990: 10-17).

1.2.1 Makro Rekabet Gücü

Ülkelerin temel ekonomik hedefi, vatandaşların yaşam standartlarının artırılmasıdır. Bu hedef de ancak sahip olunan kaynakların en verimli şekilde üretim sürecine aktarılmasıyla gerçekleştirilebilir. Bu nedenle rekabet gücü üzerinde çalışan bir çok akademisyen, rekabet gücü-verimlilik ilişkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Rekabetçi üstünlük teorisini öne süren ve bu teoriyle ülkelerin rekabet gücü konusunda büyük tartışmaların oluşmasına yol açan Michael E. Porter rekabet gücünün oluşmasında verimlilik kavramından hareket edilmesi gerektiğini, ülkelerin rekabet gücünün ancak verimlilik artışıyla sağlanabileceğini vurgulamaktadır. Porter ülkenin rekabet gücünün artması için verimlilik artışından elde edilen getirilerin ülke vatandaşlarının yaşam standartlarının arttırmak amacıyla kullanılmasının zorunluluğunu ifade etmektedir (Porter, 1990: 6).

Ulusal rekabet gücü üzerinde çalışan bir çok akademisyen/araştırmacı, bazı ülkelerin ulusal verimliliği yükseltip, küresel pazarlardaki paylarını nasıl arttırdıklarını makro ekonomik faktörlerden yola çıkarak açıklamayı tercih etmişlerdir. Bu çalışmalarda daha çok ülkelerin piyasalarda güçlü oyuncular olmasına ve büyük pazar payları elde etmelerine neden olan faktörlerin başarılı makro ekonomik politikalar olduğu ve bu politikalarla ulusal rekabet gücünü sürekli geliştiren yapılar haline gelinebildiği vurgulanmıştır. Örneğin Aliber (1993), GSMH'daki göreceli artışların, döviz kuru ve yabancı sermaye destek politikalarının ülkeler arasındaki yatırımların artmasını sağladığını, sonuçta da bu yatırımları ülkesine çekmeyi başarabilen ülkelerin diğer ülkelere nazaran daha güçlü ekonomik büyümeyi gerçekleştirdiği tezini ileriye sürmüştür. Baumol, Blackman ve Wolf (1991) araştırmalarında Aliber'le aynı makro ekonomik bakış açısıyla olaya yaklaşarak, ulusal tasarruf ve yatırım oranlarının ulusal verimlilik üzerindeki etkilerini açıklamaya çalışmışlardır. Narula (1993) ulusal rekabet gücünün oluşumu sırasındaki teknolojik üstünlükleri göz ardı etmemiş ve teknolojik değişimlerin uluslararası ticaret ve yabancı sermaye yatırımlarına olan olumlu etkisine değinmiştir. Makro ekonomik yaklaşımlar ülkelerin genel yapılarından daha çok işletmelerin küresel pazarlardaki davranışları üzerine oluşturulmuştur. Buradaki temel varsayım ise, işletmelerin verimlilik artışlarının ülkenin refahını arttırdığı, fakat yaşanan bu gelişmelerin endüstrinin ve ülkenin teknolojik ve rekabetçi yapısından oldukça etkilendiğidir (Dosi, 1982: 147-162).

Makro açıdan bakıldığında uluslararası rekabet gücünün çıkış noktası klasik ticaret teorileridir. Daha sonra uluslararası ticareti açıklamak için klasiklerin belirttiği faktörlere ek olarak iş gücü verimliliği, sermaye çıktı oranı, insan sermayesi farklılıkları (Baldwin, 1971: 126-146), iş gücünün reel ücretleri (Hufbauer, 1970) ve Ar+Ge harcamaları (Branson ve Junz, 1971: 285-338) da analiz kapsamına alınmıştır. Bu çalışmalar da neoteknoloji (neotechnology) ve neokatki (neoproportions) teorilerinin ortaya çıkışına temel hazırlamıştır (Bowen, 1985: 97-100). Aynı çalışmalarda insan sermayesinin eğitim düzeyinin yüksekliği,

teknolojik değişimin gerçekleşme hızı, üretim fırsatlarının oluşumuna yol açan bilgi birikimi, farklılaştırılmış ürünler, ölçek ekonomileri ülkelerin rekabet gücünü arttıran faktörler olarak belirtilmiştir(Bowen, Learner ve Sveikauskas, 1987: 791-809).

Rekabet gücünü karşılaştırmalı üstünlükler teorisinin uzantısı olarak gören çalışmalarda (Bank of England, 1982: 369-1375; Durand ve Giorno, 1987: 147-182; Anderton ve Dunnett, 1987: 46-52; Fegerberg, 1988: 355-374) rekabet gücünün uluslararası pazarlara sunulan mal ve hizmetlerin mutlak fiyatındaki üstünlüğün kazanılmasıyla elde edilebileceğine değinilmektedir. Rekabet gücünün belirlenmesinde fiyatın öneminde görüş birliği oluşmasına karşın, fiyat rekabetinin ölçümü konusunda görüş farklılıkları bulunmaktadır. Bank of England (1982) tarafından yapılan çalışmada rekabet gücünün ölçülmesinde, üretim sektöründeki ihracat fiyatları, mutlak ihracat kârlılığı ve mutlak birim iş gücü maliyeti temel alınmıştır (Bank of England, 1982: 369-375). Birim iş gücü maliyeti de daha sonraları en çok kullanılan ölçüt olmuştur (Fagerberg, 1988: 46-52). Bu faktörün yaygın kullanılmasının temel nedeni uluslararası karşılaştırma yapabilmeye uygun olmasıdır. Farklı bir yaklaşım kullanan OECD Ekonomi ve İstatistik Departmanı rekabet gücünü ülkenin ihracat ve ithalat gücünün bir özeti olarak görmüştür. İhracat rekabet gücü, bulunulan pazardaki fiyat ve üretici pazarındaki fiyatlar arasındaki oran olarak tanımlanmaktadır. İthalat rekabet gücü ise ana ülke pazar fiyatı ve gidilen ülkedeki ithalat fiyatı (diğer rakiplerin arz fiyatları) arasındaki oran baz alınarak hesaplanmaktadır(Durand ve Giorno, 1987: 148-150).

Corden(1994:23-27) literatürdeki rekabet gücü üzerinde yapılmış çalışmaları ve tanımlamaları inceledikten sonra ülkedeki rekabet gücünün azalmasına neden olan faktörlerin esnek olmayan reel ücret düzeyleri ve düşük tasarruf oranı olduğunu belirtmekte, uluslararası piyasaların ekonomik büyüme ve yaşam standartları üzerinde büyük etkisi olduğunu da vurgulamaktadır(Blecker, 1998: 495-498).

Hatsopoulos, Krugman ve Suners rekabet gücünün artışıını, yaşam standartlarında kabul edilebilir bir iyileşmeyle birlikte, ülkedeki dış ticaret dengesinin sağlanabilmesine bağlamaktadır. Neoklasik tarzdaki bu tanımda, dış ticaret dengesinin sağlanıp, faaliyet düzeyinin artırılmasında göreceli fiyat değişmelerinin etkili olduğunu vurgulanmaktadır(Hatsopoulos, Krugman ve Suners, 1988: 299).

Post-Keynesyen yaklaşımda ise, yukarıdaki neoklasik yaklaşıma alternatif bir yaklaşım kullanılmıştır. Bu tanımda ülkenin kronik dış ticaret açıklarının azaltılması için gelirlerde ya da istihdamda azaltma yapılması zorunluluğu karşısında ülkenin rekabet gücünün zayıflayacağı görüşü vurgulanmıştır(Blecker, 1998: 495-498).

Fiyat rekabetine dayalı yaklaşımların sonrasında rekabet gücünü dış ticaret açısından inceleyen yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlarda rekabet gücü,

ülkenin ihracat, ithalat performansı, ihracat-ithalat oranı, dış ticaret bilançosu ile ilişkilendirilmiştir. Bu kapsamda işgücü (yapısı ve yoğunluğundaki değişim), teknoloji (gelişim hızı ve düzeyi), sermaye (yapı ve hareketliliği), yönetim ve organizasyon (know-how ve yapısı) ve devlet politikaları gibi ülkeye özgü çeşitli bağımsız değişkenler rekabet gücü açısından irdelenmiştir(Waheeduzzaman ve J. K. Ryans, 1996: 9-14). Hoskins ve McFadyen (1998) ise rekabet gücünün artırılmasında ölçek ekonomilerinden yararlanılmasının önemini vurgulamaktadır. Moller de ülkelerin sürekli gelişmeyi sağlayabilmesi için alt yapı yatırımlara önem vermesi gerektiği ve bu tür yatırımların sürekliliğinin sağlanmasının gerekliliği üzerinde durmuştur(Moller, 1998: 9).

Fagerberg'in geliştirdiği modelde ise ülkenin uluslararası rekabet gücünün, fiyat, teknoloji ve dağıtım kapasitelerinden etkilendiği açıklanmaktadır(Fagerberg, 1988: 355-373). Clegg'in beş ülkeyi (İngiltere, ABD, Batı Almanya, İsveç ve Japonya) baz alarak yaptığı diğer bir ampirik çalışmada, uluslararası rekabet gücünün ölçülmesinde ihracat, ithalat ve üretim yapılarına ek olarak teknoloji yoğunluğu, sermaye yoğunluğu, iş gücü yetenekleri ve yönetimin kompleksliği gibi faktörler de dikkate alınmıştır(Clegg, 1987: 8-17).

Rekabet gücünün ölçülmesinde ülkeye özgü faktörleri de baz alan araştırmalar yapılmıştır. Örneğin, 1970 ve 1980'li yıllardaki ABD'nin ihracat, ithalat ve dış ticaret dengesiyle rekabet gücü ilişkisini açıklamak için yedi bağımsız mikro ekonomik değişken kullanılmıştır. Bunlar, iş gücü tarafından talep edilen yüksek ücret, esnekliği sınırlayıcı çalışma yasaları, yabancı ülkelerde endüstrilere verilen teşvikler, OPEC kartelinin gerçekleştirdiği faaliyetler, ABD'li işletmelerin yapmış olduğu verimsiz Ar-Ge yatırımları, ABD vergi politikaları ve antitröst yasalarıdır. Ancak örnek 360 endüstri ve alt örnek alınan 122 endüstri dalı üzerinde yapılan regresyon analizi sonucunda, yukarıda sözü edilen faktörlerin ülke rekabet gücü ile ilişkisi anlamlı (significant) bulunmamıştır. ABD'nin rekabet gücündeki zayıflamanın, yüksek faiz oranları ve ABD'nin ticari ortaklarından gelen toplam talebin düşüşü gibi makro ekonomik faktörlere bağlı olduğu sonucuna varılmıştır(Waheeduzzaman ve Ryans, 1996: 9-14). Karunaratne de Avusturya'ya uyguladığı modelinde ticaret hadlerine, reel faizi, büyüme yavaşlatıcı etkileri, gerçek döviz değerlerini, devlet harcamalarını ve o günkü dış rezerv miktarlarını da ekleyerek yeni bir analiz yapmıştır(Karunaratne, 1988: 713-728). Rekabet gücü ve bu faktörler arasında sadece ticaret hadleri ve devlet harcamalarının ilişkisi anlamlı bulunmuştur.

Michael E. Porter ülkelerin rekabet gücünü araştırdığı çalışmasında yeni bir teorik yapı oluşturmuştur. Elmas Modeli olarak adlandırılan çalışmada, bir ülkedeki işletmelerin rekabetçi üstünlükleri arttırmalarının dört ana faktöre bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Bu faktörler, faktör koşulları, talep koşulları, ilgili ve destek endüstrileri ve işletme stratejileri olarak belirlenmiştir. Yukarıdaki dört faktöre ek olarak, elmasın dışında kalan şans ve devlet politikaları da, ülke rekabet

gücüne etki eden faktörler olarak nitelenmektedir. Modeldeki altı faktör karşılıklı olarak sistemi güçlendirmektedir (Porter, 1990b: 73-85).

Porter'in *Elmas Modeli* akademik yazında oldukça farklı tepkiler almıştır. Porter'in modeli ülkelerin rekabetçi üstünlüklerini uluslararası ekonomi ve rekabet stratejisiyle birlikte geniş şekilde açıkladığı için övülmüştür (Grant, 1991: 114-135) ancak, sadece ABD, Japonya, Almanya gibi gelişmiş ülkeler açısından uygun olan bu modelin daha küçük ve gelişmekte olan ülkeler için genelleştirilebilmesinin hatalı olduğu ileri sürülmüştür (Rugman, 1991: 61-64). Bu eleştirilerden sonra Rugman ve D'Cruz (1993: 17-39) interaktif *çifte elmas* yaklaşımını geliştirmişlerdir. Çifte elmas küçük ülkelerin rekabet gücünün, kendi ülke elmasları ve gelişmiş üç dev ülkenin (ABD, Japonya ve Avrupa Birliği) elmaslarına göre oluştuğu vurgulanmaktadır.

Dunning ise, Porter'in modeline farklı açılardan eleştiri getirmektedir. Dunning, Porter'ı dünya ekonomik yapısını oluşturan güçlerin dinamik görünümünü dikkate almadığı ve özellikle küresel dünyanın bir parçası olmaya zorlayan çeşitli faktörler ve doğrudan yabancı yatırımları dinamik elmas modelinde hiç işlemediği için eleştirmektedir (Dunning, 1992: 135-168 ve Dunning, 1993: 7-15). Dunning çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) ülkelerin gelişmesinde önemli katkı sağladığını vurgulamaktadır. Porter'in eksik bıraktığı bu yön ayrıca Rugman ve Vebreke (1993) tarafından da eleştirilmiştir (Rugman ve Vebreke, 93 : 71-84). Porter'in modelinde eksik olan ya da yeterince önemsenmeyen teknolojik yapı ve bilimsel gelişmeler, uluslararası işletmeler (Narula, 1993: 85-107), iş gücü maliyetleri ve döviz kurlarının (Daly, 1993: 119-134) uluslararası rekabet gücü üzerindeki etkileri, farklı çalışmalarda vurgulanmıştır.

Narula (1993), Porter (1990)'ın geliştirdiği ve daha sonra da Dunning'in (1992) yeniden adapte ettiği uluslararası rekabet gücünü açıklayan teorilerin, ekonomik kalkınmayı ve rekabetçi üstünlükleri statik bir çerçevede ele almalarını eleştirmektedir. Narula ülkenin rekabet gücüne farklı şekillerde destek veren dinamik faktörlerin modeldeki eksikliğinin, yaklaşımların açıklayıcı özelliğini kaybettirdiğini belirtmekte, çalışmada teknolojiyi ve teknoloji birikiminin sağlanması için yapılan faaliyetlerin de model kapsamında yer almasının gerekliliğini vurgulayıp, teknolojinin dışsal bir faktör olmadığını, sadece ürün bazında değerlendirilmemesi gerektiğini ifade etmektedir.

1.2.2 Mikro Rekabet Gücü

Yönetim ve işletme stratejileri alanına yoğunlaşan akademisyenler, rekabet gücü araştırmalarında mikro bakış açısıyla işletme üzerine yoğunlaşmışlar ve küresel dünya düzeninde rekabet konusunda odaklanılması gereken birimin işletmeler olduğunu savunmuşlardır. Bu görüşü benimseyen akademisyenler rekabet gücü çalışmalarının ulusal boyuta uygulanmasını anlamsız bulup, ülkelerin rekabet güçleri konusundaki tüm endişelerin yersiz olduğunu, tartışmaların daha

çok işletmeler üzerinde yoğunlaşması gerekliliğini vurgulamışlardır (Krugman, 1994: 44).

Makro ekonomik faktörlerin ülkenin rekabet gücü üzerindeki etkisini reddetmeden, işletme düzeyinde(Doz, 1986 ve Franko, 1989: 449-455), endüstri düzeyinde (Porter, 1986 ; Porter, 1990; Caves ve Barton, 1991: 35-47) veya hem endüstri hem de işletme üzerinde (Nelson, 1991: 3-10; Nelson ve Winter, 1982: 61-65) yaptıkları çalışmalarla akademisyenler mikro bakış açısıyla ülke rekabet gücünün kaynaklarını ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Bu çalışmalarda ülkenin rekabet gücünde işletmelerin ve/veya endüstrilerin rolleri, katkıları ortaya konulmaktadır (Ezeala-Harrison, 1985: 47-55).

Kester ve Luehrman(1989), çalışmalarında mikro açıdan rekabet gücüne yaklaşımın temel bakış açısını oldukça net olarak şu şekilde ifade etmektedir:

“Rekabet gücü ulusal bir kavram olarak kabul edilmesine karşın, pazarlarda rekabet içinde bulunan kurum devletler değil, işletmelerdir. İşletmelerin özel ya da kamu işletmeleri olması durumu değiştirmemektedir. Kuşkusuz etkin ya da edilgen hükümet politikalarının işletmelerin rekabet gücü üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Fakat yatırım, fiyat politikaları ve örgütsel yapı her işletmenin yönetici/yöneticileri tarafından belirlenir. Kısaca piyasalarda işletmeler rekabet ederler.”(Kester ve Luehrman, 1989: 15-27)

Mikro düzeyden hareketle rekabet gücünü tanımlayan Sharples ve Milham(1990) ; Cook ve Rendall (1991: 1472-1473) da rekabet gücünü üretilen ürün ya da hizmetlerin mümkün olan en uygun fiyatlarla, uygun zamanda ve uygun yerde müşterilere teslim edilmesi, bu işlemler sırasında en azından tüketilen kaynakların fırsat maliyeti kadar kazancın elde edilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Barkema ve arkadaşlarının(1991) ileriye sürdükleri teoride ülkelerin devlet politikaları yeniden biçimlenmedikçe, karşılaştırmalı üstünlüklerin temel savı olan ülkelerin birbirleriyle her koşulda ticaret yapabilmelerinin gerçek dünyaya uygulanmasının imkânsız olacağı ifade edilmektedir. Bu araştırmacılar ulusal perspektife işletmeleri temel alarak yaklaşmışlar, fakat devlet politikalarının ülke rekabet gücü üzerindeki etkinliğini de göz ardı etmemişler ve ek olarak da rekabet gücü analizine tüketici talebi faktörünü de eklemişlerdir(Harrison ve Kennedy, 1996: 14-18).

İşletmelerin rekabet üstünlükleri konusunda çalışmalar yapan araştırmacıların bir kısmı, çalışmalarına işletmelerin kaynaklarını analiz ederek başlamışlardır. Kaynak tabanlı teoriler(resource base theory) olarak adlandırılan bu çalışmalar, rekabet üstünlüklerinin elde edilmesinde, işletme kaynaklarının çok önemli rol oynadığını vurgulamaktadır. Day ve Wensley (1988: 1-20) işletmelerin kaynak türleri ile kullanım yerlerinin ve davranış özelliklerinin rekabet üstünlüğü kazanımındaki yeri üzerinde durmaktadır. Rekabet gücünün kaynakları, çalışanların becerileri (insan kaynaklarının kalitesi), üstün kaynaklar (insan kaynağı hariç diğer kaynakların yapısı) ya da bu iki kaynağın birlikte

incelenmesiyle ortaya çıkarılabileceği sonucuna varılmıştır. İşletmenin sahip olduğu rekabetçi yapı ise pazardaki konumu ile ilgilidir. Düşük fiyatla satabilme ya da diğer işletmelerden farklı pozisyon alabilme özelliği işletmelerin davranış üstünlüklerini belirlemektedir. Davranış üstünlüğü, müşteri isteklerinin çabuk algılanabilmesi ve karşılanabilmesiyle de ilişkilendirilmiştir(Marthur, 1992: 199-207).

Yukarıda belirtilen kaynağa bağlı üstünlüklerden hareketle, Duffey(1988) yöneticilerin mühendislerin ve organizasyondaki diğer çalışanların yeteneklerine, kalitesine odaklanan çalışmalarla rekabet gücünün oluşumu konusunda araştırma yapmıştır (Duffey, 1988: 92-100). Rumeltise girişimcilik (entrepreneurship) gücünün işletmeye büyük katkı sağladığını ortaya koymaktadır (Rumelt, 1984: 557-570). Borrmann(1986) katma değer zincirleri ya da benzer tekniklerle, işletmenin maliyet yapısının yeniden yapılandırılarak kazanılabilecek stratejik üstünlüklerle uluslararası rekabet gücünün nasıl artırılabilceğinin yollarını açıklamaktadır (Borrmann, 1986: 275-283). Katma değer oluşturulması yoluyla rekabet gücünün artırılabilceği konusuna Kogut (1985: 15-28) da değinirken, Aaker da rekabet üstünlüğünün elde edilmesinde şu faktörlerin önemli olduğunu söylemektedir: İşletme varlıkları (assets) ile yeteneklerinin geliştirilmesi ve kullanılabilmesi için uygun stratejilerin seçilmesi, bu varlık ve yeteneklerin etkin şekilde kullanılacağı rekabetçi alanların bulunması, rakiplerin mevcut varlık ve yeteneklerin etkisiz hale getirilmesi (Aaker, 1989: 91-106).

Harrison ve Kennedy rekabet gücünü araştırırken kendilerine hedef olarak belirli pazarlarda ürün satan işletmeleri seçerek gerçek dünyaya daha çok uyum sağlayan araştırmalar yapmışlardır. Aynı araştırmacılar rekabet gücünü ürünlerini belirli pazarlarda diğer rakip satıcıların fiyatlarına eşit ya da düşük fiyatla satışa sunulması ve zamanında teslimi olarak da tanımlamaktadır(Harrison ve Kennedy, 1996: 14-19). Aynı yaklaşım Sharples ve Milham'ın teorisine çok benzemekle birlikte bu çalışmada maliyet liderliği ve ürün farklılaştırması yoluyla kazanılan stratejik üstünlükler üzerine yoğunlaşmış ve işletmelerin rekabet ettikleri pazarlar dikkate alınmıştır (Sharples ve Milham: 23). Maliyet liderliği ve ürün farklılaştırması işletmelerin maliyetlerini ve talebin de yapısını etkilediği için, bu tanım doğrudan neoklasik ekonomik teoriyle ilişkilendirilmiştir(Waheeduzzaman ve Ryans, 1996: 9-14).

Kester ve Leuhrman (1989: 19-28) ile Prahalad ve Doz (1987) da nakit akımının ve yatırımların önemini belirterek finansal faaliyetlerin işletmelerin rekabet gücü üzerinde büyük etkisi olduğunu vurgulamışlardır. Prahalad ve Hamel (1990), Prahalad ve Doz'dan farklı olarak işletmelerin rekabet gücü ile işletmelerin temel özellikleri ve bunların nasıl kullanıldığı ve mamullerin müşteri ihtiyaçlarının karşılama derecesiyle olan ilişkisini vurgulamışlardır (Prahalad ve G. Hamel, 1990: 79-91).

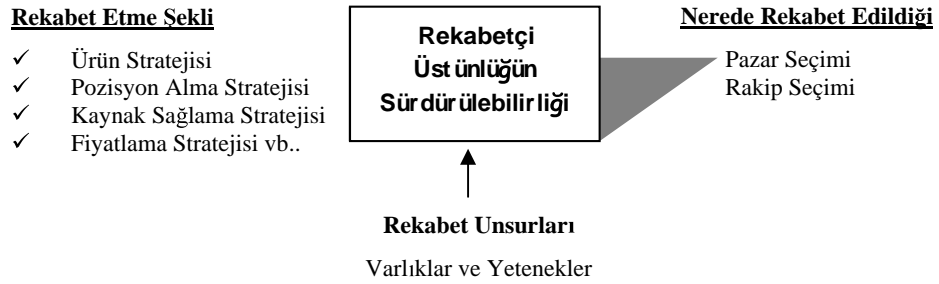
İşletmelerin uluslararası rekabet gücünü örgütsel, çevresel ve yapısal değişkenlerin belirlediği konusunda bir çok bilimsel araştırma bulunmaktadır. İşletme yapısı ve performansı üzerinde deneysel bir çalışma yapan Peters, yeniliklerin sürekli ön plana çıktığı küresel dünyada, kurallara bağlı, sabit yapılı, kitle üretimi yapan işletmelerin değil; esnek, çevreye çabuk uyum sağlayabilenlerin başarılı olabileceğini vurgulamaktadır (Peters, 1988: 103-109).

Powell işletmenin iç yapısal özelliklerini incelemiş ve rekabet gücünün ancak çevresel ve içsel yapıların paralelleştirilip, uyumlaştırılmasıyla süreklilik gösterebileceğini ortaya çıkarmıştır (Powell, 1992a: 132). Porter da işletmelerin kendi endüstrileri içinde uygun strateji oluşturabildiği ölçüde rekabet üstünlüğünü elde edebileceği ve bunu devam ettirebileceğini ifade etmektedir (Porter, 1985: 24-45).

İşletmelerden hareketle uluslararası rekabet gücünü açıklamaya çalışan araştırmalar içinde en kapsamlısı ABD'nin stratejik rekabet gücünü araştıran Hitt, Hoskison ve Harrison'un yaptıkları çalışmadır. Çalışmada ülkenin rekabet gücünde yaşanan kayıpların üç nedeni bulunduğu vurgulanmaktadır (Hitt, Hoskison ve Harrison, 1991: 15-59):

1. ABD'nin yapısal farklılığı: Yetersiz eğitim sistemi, sermaye maliyetinin yüksekliği, düşük tasarruf oranı, yabancı yatırımcıların gerçekleştirdiği yatırımların, toplam ülke yatırımlarındaki payının oldukça yüksek olması.
2. ABD'nin tarihi ve kültürel yapısındaki farklılıklar: Savaş sonrası ülkenin yeniden yapılanma sürecinde yaşanan değişiklikler, kültürel yapıdaki geniş yelpaze, kaynaklarındaki hızlı azalma.
3. Stratejik rekabet gücü faktörleri: Şirket birleşmelerinde yaşanan problemlerle güç kayıplarının oluşması, işletmelerin devasa yapıları, insan kaynağına yapılan yatırımların azlığı, zayıf işletme kültürü.

Şekil-1 İşletmelerce Rekabetçi Üstünlüğü Sağlama ve Sürdürülebilirlik Gücü

Kaynak: D. A. Aaker (1989) "Managing Assets and Skills: The Key to a Sustainable Competitive Advantage" *California Management Review*, Kış, s. 92.

Aaker (1989) yaptığı araştırmada işletmelerin ülkenin dünyadaki konumunu belirleyen rekabet gücü kaynaklarını uzun bir liste şeklinde sunmaktadır. Bu listede işletmelerin rekabet gücü kaynakları¹ belirtilmekte ve dünya pazarlarında ayakta kalabilmek için işletme yapısının hangi açılardan kuvvetlendirilmesi gerektiğine değinilmektedir. Şekil 1’de sürdürülebilir rekabetçi üstünlüğün nasıl elde edildiği gösterilmektedir. Becker, Miller ve Crespy, çevresel duyarlılığın da işletmenin rekabet gücünü zenginleştirdiğini ileri sürmektedir (Becker, Miller ve Crespy, 1997: 4-5).

Powell çalışmasının sonuç bölümündeki bulgularında stratejik pozisyon almanın rekabet gücüne yaptığı olumlu katkıya değinmektedir. Bunun yanında pazar nişi² stratejileri ve düşük maliyetin kârlılıkla olan ilişkisinin de anlamlı düzeyde olduğu ifade edilmektedir. Porter’ın çalışmalarında belirtmemiş olduğu stratejik pozisyon almanın (strategic positioning) organizasyonun özelliklerine dayalı olan bir rekabetçi özellik kazanma tarzı olduğunu vurgulamaktadır (Powell (1992a: 132) (Bakınız şekil 1). Powell’a göre kaynağa bağlı teoriden hareket edildiği takdirde, stratejik planlama sürdürülebilir rekabetçi üstünlük üretmez (Powell, 1992b: 553).

---

¹ Kaliteli mal ürettiğine dair isminin duyulması, müşteri hizmetleri, satış sonrası destek, tanınmış markaya sahip olma, vizyonu olan yönetime sahip olması, yenilikleri takip eden mühendislere sahip olması, düşük maliyetli üretim, finansal kaynaklara sahip olması, müşteri yönlü hareket edebilme, müşteriden gelen geri bilgiyi değerlendirebilme, ürün hattının geniş olması, teknik açıdan rakiplerine göre ileride olması, segmentasyon, ürün özelliklerinde farklılaşmaya gidebilme özelliğine sahip olması, sürekli yenilik yapabilme yeteneği, pazar payı, dağıtım ağının kalitesi ve genişliği, düşük fiyat-yüksek değer önerebilme, işletmenin sahip olduğu bilgi, endüstriye ilk olarak girmiş olma-öncülük, etkin, esnek üretim yapısına sahip olma, müşteri istekleri doğrultusunda hızla hareket edilebilmesi, etkili satış gücüne sahip olunması, pazarlama yeteneklerinin işletme yapısına yerleştirilmiş olması, paylaşım vizyonuna ve kültürüne sahip olma, stratejik amaçlara sahip olma, işletmenin bulunduğu yer, etkili tutundurma faaliyetlerinde bulunma, girişimci ruhunun gelişmiş olması, iyi kordine olabilmesi, araştırma geliştirme faaliyetlerindeki etkinliği, kısa dönemli planlama, dağıtım ağındaki distribütörlerle olan iyi ilişkiler vb. -D. A. Aaker (1989), “age. , s. 94.

² Niş, belirli istek ve beklentileri olan çok küçük alt pazar gruplarını ifade etmektedir.

Şekil-2 Rekabet Gücünün Elde Edilmesi

Stratejik Rekabet Gücü Faktörleri	Ekonomik Yapı Farklılıkları	Rekabet Gücü Kazanılması
<ul style="list-style-type: none"> • Şirket Birleşmelerinin Artması • Yüksek Düzeyde Borçlanma • Ürün farklılaşmasının Artması • İnsana Yapılan Yatırımların Azlığı • Zayıf İşletme Kültürü	<ul style="list-style-type: none"> • Zayıf Eğitim Sistemi • Yüksek İşgücü Maliyeti • Yüksek Sermaye Maliyeti • Düşük tasarruf Oranı • Yabancı Yatırımların Yüksekliği	<ul style="list-style-type: none"> • Küçük hacimli üretim • İnsan sermayesinin geliştirilmesi • Ar-Ge'ye verilen önemin artması • Etkin İşletme kültürünün oluşması • Girişimci ruhu • Uzun dönemli ve küresel odaklaşma • Yüksek kaliteli ürünler

Kaynak: M. A. Hitt; R. E. Hoskisson ve J. S. Harrison (1991) "Strategic Competitiveness in the 1990s: Challenges and Opportunities for US Executives" **Academy of Management Executives**, Vol.:5, No:2, s.8.

Hitt, Hoskisson ve Harrison (1991) yaptıkları çalışmada şirket birleşmeleri, borçlanma imkânlarının artması, insana yapılan yatırımın artması vb. gibi faktörlerin rekabet gücü artışına önemli etkisi bulunduğu ifade edilmektedir. Araştırmada, yoğun rekabet ortamında güç kaybeden işletmelerin hangi araçları kullanarak kendilerini geliştirebileceği ve işletmelerin sistemden ne şekilde etkilendikleri incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçları Şekil 2'de özetlenmektedir.

Sonuç

Rekabet Gücü (Competitiveness) kavramının ne anlama geldiği konusunda literatürde bir tanım birliğinin olduğunu söylemek oldukça zordur. Rekabet gücü kavramı, ele alınmak istenen alana (firma, sanayi veya ülke), rekabet gücünü belirlemede kullanılan ölçütlere ve bakış açısına (mikro ya da makro düzey) bağlı olarak farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Ulusal rekabet gücü üzerinde çalışan bir çok akademisyen/araştırmacı, bazı ülkelerin ulusal verimliliği yükseltip, küresel pazarlardaki paylarını nasıl arttırdıklarını makro ekonomik faktörlerden yola çıkarak açıklamayı tercih etmişlerdir. Bu çalışmalarda daha çok ülkelerin piyasalarda güçlü oyuncular olmasına ve büyük pazar payları elde etmelerine neden olan faktörlerin başarılı makro ekonomik politikalar olduğu ve bu politikalarla ulusal rekabet gücünü sürekli geliştiren yapılar haline gelinebildiği vurgulanmıştır. Kimi araştırmacılar da Rekabet gücü kavramı en iyi firma düzeyinde tanımlanabildiğini, kar edemeyen bir firmanın rekabet gücüne sahip olmadığını iddia etmişlerdir.

Uluslararası ekonomik entegrasyon ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yapısal değişikliklere ayak uydurabilmek ve bu değişikliklerin yol açtığı sorunların üstesinden gelebilmek için ülkeler yeni politik araçlara gereksinim duymaktadırlar. Yüksek bir yaşam standardına ulaşmak isteyen her ülke verimlilik performansını her alanda artırmak zorundadır. Bu amaçla daha verimli bir üretim modelinin

oluşturulması için ulusal rekabet gücünü artıracak şekilde örgütlenmeyi, üretim sistemleri ve yönetim kültürü alanlarında yeni düzenlemelere gidilmesini ve ekipmanlar ile çalışanların verimliliğini artıracak yönde tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Globalleşme, yüksek bir ulusal rekabet gücüne ulaşmada verimliliğin artırılmasına yönelik yeni bir yönetim sisteminin geliştirilmesini gerekli kılarken iyi bir ulusal performans için makro-ekonomik çevrede (döviz kurları, faiz oranları ve vergi sistemi v.b.) zorunlu olan değişiklik ve adaptasyonun yapılmasının önemini gittikçe artırmaktadır.

Ülkelerin, pazarların ve işletmelerin rekabetçi kimlik kazanmaları, uluslararası rekabete entegre olabilme gücüne, üretim faktörlerinin ve üretilen ürün ve hizmetlerin diğer ülke pazarlarına yayılma hızına, kamu yöneticilerinin rekabet gücünün oluşumu ve korunması için gerekli önlemleri kısa sürede alabilmelerine bağlıdır. Mevcut kaynakların ve uygulanan politikaların rekabetçi üstünlükleri arttırmak amacıyla kullanılması oldukça önemlidir.

Kaynaklar

- AAKER, D. (1989), "Managing Assets and Skills: The Key to A Sustainable Competitive Advantage", **California Management Review**, Kış.
- AKTAN, C. C. (1999), "Global Ekonomik Entegrasyon ve Türkiye" Dış Ticaret Dergisi, Ocak, <http://www.foreigntrade.gov.tr/ticaret/dtdergi/ocak99/global>.
- ALIBER, R. Z. (1993), **The Multi-National Paradigm**, Cambridge MA: MIT Press.
- ANDERTON, R. ve A. DUNNETT (1987), "Modeling The Behavior of Export Volumes of Manufactures: An Evaluation of The Performance of Different Measures of International Competitiveness", **National Institute Economic Review**, Ağustos.
- BALDWIN, R. E. (1971), "The Determinants of The Commodity Structure of US Trade", **American Economic Review**, Mart, no: 61.
- BANK of ENGLAND (1982), "Measures of Competitiveness", **Bank of England Quarterly Bulletin**, Ekim.
- BARKEMA, A.;M. DRABENSTOTT ve L. TWEETEN (1991), **The Competitiveness of US Agriculture in the 1990s in Agricultural Policies in the New Decade**, ed.: K. Allen, Washington DC: Resources for the future, National Planning Association.
- BECKER, T.; V. MİLLER ve C. CRESPIY (1997), "Firm Competitiveness and The Natural Environment" **Competitiveness Review**, Vol.:7-2.
- BLECKER, R. A. (1998), "International Competitiveness, Relative Wages and The Balance of Payments Constraint", **Journal of Post Keynesian Economics**, Vol.: 20, no: 4.
- BORRMANN, W. A. (1986), "Strategic Resource Management: Securing International Competition Through Competitive Resources," **European Approaches to International Management**, ed.: S. Macharzina and W. F. Staehle, Berlin and New York: de Gruyter.
- BOWEN, H. P. (1985), "U. S. Comparative Advantage: A Review of Theoretical and Empirical Literature", **Report of the President on U. S. Competitiveness**, US Department of Labor, Washington, D. C. : US Government Printing Office.
- BOWEN, H. P.; E. E. LEARNER ve L. SVEIKAUSKAS (1987), "Multicountry, Multifactor Test of The Factor Abundance Theory", **American Economic Review**, no: 77-5.
- BraNson, W. ve H. B. JUNZ (1971), "Trends in U. S. Trade and Comparative Advantage", **Brookings Papers on Economic Activity**, no:2.
- BRYAN, I. A. (1994), **Canada in the New Global Economy: Problems and Process**, Toronto: John Wiley and Sons.

- CAVES, R. E. ve D. R. BARTON (1990), **Efficiency in US Manufacturing**, Cambridge MA: The MIT Press.
- CLEGG, J. (1987), **Multinational Enterprise and World Competition: A Comparative Study of US A. , Japan, The UK , Sweden, and West Germany**, New York: St. Martin's Press
- COOK, M. ve M. E. BRED AHL (1991), "Agribusiness Competitiveness in The 1980s: Discussion", **American Journal of Agricultural Economics**, Aralık, no:73.
- CORDEN, W. M. (1994), **Economic Policy, Exchange Rates, and the International System**, Chicago: University of Chicago Press27.
- DALY, D. J. (1993), "Porter's Diamond and Exchange Rate", **Management International Review**, Özel Sayı, no: 33, 1993-2.
- DAY, G. S. ve R. Wersley (1988), "Assessing Advantage: A Framework for Diagnosing Competitive Superiority" **Journal of Marketing**, Nisan.
- DOSI, G. (1982), "Technological Paradigms and Technological Trajectories: A Suggested Interpretation of The Determinants and Directions of Technical Change" **Research Policy**, no:11.
- DOZ, Y. (1986), **Strategic Management in Multinational Companies**, New York: Pergemon Press ve L. G. Franko (1989), "Global Corporate Competition: Who is Winning, Who is Losing," **Strategic Management Journal**, Eylül-Ekim, Vol.: 10-5.
- DUFFEY, J. (1988), "Competitiveness and Human Resources" **California Management Review**, İlkbahar.
- DUNNING, J. H. (1992), "The Competitive Advantage of Nations and TNC Activities: A Review Article", **Transnational Corporations**, no: 1.
- DUNNING, J. H. (1993), "Internationalizing Porter's Diamond" **Management International Review**, Vol.:3, Özel Sayı, 1993-2.
- DURAND, M. ve C. GIORNO (1987), "Indicators of International Competitiveness: Conceptual Aspects and Evaluation", **OECD Economic Studies**, Sonbahar, no: 9.
- EUROPEAN COMMISSION (1994), "An Industrial Competitiveness Policy for The European Union" **Bulletin of the European Union**, Luxembourg: OOEPEC.
- EZEALA-HARRISON, F. (1995), "Canada's Global Competitiveness Challenge: Trade Performance Versus Total Factor Productivity Measures" **American Journal of Economics and Sociology**, no: 54-1.
- FAGERBERG, J. (1988), "International Competitiveness" **The Economic Journal**, Haziran, no:98.
- GARELLI, S. "Singin' in the Rain...A New Era for World Competitiveness"
<http://www.speakers.co.uk/books/stegarsr.htm>
- GRANT, R. M. (1991), " The Resource-Based Theory of Competitive Advantage: Implications for Strategy Formulation", **California Management Review**, İlkbahar.
- HATSAOPULOS, G., P. KRUGMAN ve L. SUMMERS (1988), "U. S. Competitiveness: Beyond the Trade Deficit" **Science**, Temmuz, no:241.
- HIS MAJESTY'S TREASURY (1983), "International Competitiveness" **Economic Progress Report**, Temmuz, no: 158.
- HİTT, M. A.; R. HOSKISSON ve J. S. HARRİSON (1991), "Strategic Competitiveness in the 1990s: Challenges and Opportunities for US Executives" **Academy of Management Executives**, Vol.:5, no:2.
- HOSKİNS, C. ve S. MCFADYEN (1998), "The US Competitive Advantage in the Global Television Market: Is It Sustainable in The New Broadcasting Environment" **Canadian Journal of Communication**, <http://www.cjc-online.ca/~cjc/Backissues/16.2/hoskins.html>
- HUFBAUER, G. C. (1970), "The Impact of National Characteristics and Technology on the Commodity Composition of Trade in Manufactured Goods" **The Technology Factor in International Trade**, ed.: R. Vernon, New York: Columbia.
- KARUNARATNE, N. D. (1988), "Macroeconomic Determinants of Australia's Current Account: 1977-1986", **Weltwirtschaftliches Archiv**, no: 124 (4).

- KESTER, C. W. ve T. A. LUEHRMAN (1989), "Are We Feeling More Competitive Yet? The Exchange Rate Gambit" **Sloan Management Review**, Kış.
- KHEMANI, R. S. (1997), "Fostering Competitiveness" <http://www.cipe.org/mdf1997/foster.htm>
- KOGUT, B. (1985), "Designing Global Strategies: Comparative and Competitive Value-Added Chains", **Sloan Management Review**, Yaz.
- KRUGMAN, P. R. (1994), "Competitiveness: A Dangerous Obsession", **Foreign Affairs**, Mart-Nisan, no:73-2.
- LANDAU, R. (1992), **Technology, Capital, Formation and U. S. Competitiveness**, ed. B. G. Hickman. New York: Oxford University Press. içinde R. W. Harrison ve P. L. Kennedy (1997), "A Neoclassical Economic and Strategic Management Approach To Evaluating Global Agribusiness Competitiveness" **Competitiveness Review**, Vol.:1.
- PORTER, M. E (1990), **The Competitive Advantages of Nations**, New York: The Free Press.
- MALOTT, J. R. (1998), "Globalization, Competitiveness, and Asia's Economic Future", **Pacific Forum CSIS PacNet**, No. 11, 13 Mart, <http://www.nyu.edu/globalbeat/asia/malott031398.html>
- MARKUSEN, J. R. (1987), **Productivity, Competitiveness, Trade Performance, and Real Income**, Ottawa: Economic Council of Canada for Minister of Supply and Services, Canada.
- MARTHUR, S. S. (1992), "Talking Straight About Competitive Strategy" **Journal of Marketing Management**, no:8.
- MOLLER, O. (1998), "The Future of Competitiveness of American and European Enterprises" **Competitiveness Review**, Vol.: 8-1.
- NARULA, R. (1993), "Technology, International Business and Porter's Diamond: Synthesizing A Dynamic Competitive Development Model" **Management International Review**, Özel Sayı, 1993-2.
- NELSON, R. R. (1982), **An Evolutionary Theory of Economic Change**, Cambridge MA: Belknap Press.
- NELSON, R. R. (1991), "Why Do Firms Differ, How Does It Matter?" **Strategic Management Journal**, Vol.:12, Kış.
- OECD (1996), "Economic Statistics and National Accounts Division" **Extracts from OECD Foreign Trade by Products Files**, içinde: K. Heidensohn ve E. P. Hibbert (1997), "A Sectoral Analysis of Europe's International Competitiveness" **Competitiveness Review**, Vol.: 7-2.
- PETERS, T. (1988), "Restoring American Competitiveness: Looking for New Models of Organizations", **The Academy of Management Executive**, no: 2-2.
- PORTER, M. E. (1985), **Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance**, New York: The Free Press.
- PORTER, M. E. (1986), **Competition in Global Industries**, Boston: Harvard Business School Press.
- PORTER, M. E. (1998), "Clusters and The New Economics of Competition" **Harvard Business Review**, Kasım-Aralık.
- PORTER, M. E. (1990), "The Competitive Advantages of Nations" **Harvard Business Review**, Mart-Nisan, no:2
- POWELL, T. C. (1992a), "Organizational Alignment as Competitive Advantage" **Strategic Management Journal**, Chichester, Şubat, Vol.:13-2.
- POWELL, T. C. (1992b), "Strategic Planning as Competitive Advantage" **Strategic Management Journal**, Chichester, Ekim, Vol.:13-7.
- PRAHALAD, C. K. ve G. HAMEL (1990), "The Core Competence of The Corporation", **Harvard Business Review**, Mayıs-Haziran.
- PRAHALAD, C. K. ve Y. L. DOZ (1987), **The Multinational Mission**, New York: The Free Press.
- PRESIDENT'S COMMISSION on INDUSTRIAL COMPETITIVENESS (1985), **Report of the President's Commission on Industrial Competitiveness**, Washington.
- RIESENBERGER, J. R. (1999), "The Global Challenge" **1999 International Business Institute for Community College Faculty**, MSU, 26 Mayıs.
- RUGMAN, A. M. (1992), "Porter Takes The Wrong Turn" **Business Quarterly**, Kış.

- RUGMAN, A. M. (1991), "Diamond in the Rough", **Business Quarterly**, Kış, no: 55 (3).
- RUGMAN, A. M. ve J. R. D'Cruz (1993), " The Double Diamond Model of International Competitiveness: The Canadian Experience" **Management International Review**, Özel Sayı, no: 33.
- RUGMAN, A. M. ve A. VERBEKE (1993), " Foreign Subsidiaries and Multinational Strategic Management: An Extension and Correction of Porter's Single Diamond Framework" **Management International Review**, Özel Sayı, no: 33.
- RUMELT, R. (1984), "Towards A Strategic Theory of Firm", **Competitive Strategic Management**, , ed.: R. Lamb, New Jersey: Prentice Hall.
- SCOOT, B. R. ve C. LODGE (1985), **US Competitiveness in the World Economy**, Boston: Harvard Business School Press.
- SHARPLES, J. ve N. MILHAM (1990), " Long Run Competitiveness of Australian Agriculture", **United States Department of Agriculture, Economic Research Service**, Foreign Agricultural Economics, Report no: 243.
- THUROW, L. C. (1992), "Who Owns The Twenty-First Century?" **Sloan Management Review**, İlkbahar.
- UNICE (1993), "Making Europe More Competitive" **Towards World Class Performance**, Interim Report, Aralık.
- WAHEEDUZZAMAN, A. N. M. ve J. K. Ryans, Jr. (1996), "Definition, Perspective, and Understanding of International Competitiveness: A Quest For a Common Ground" **Competitiveness Review**, Vol.: 6-2.
- WILLIAM, J. B.; E. N. WOLFF ; S. A. Blackman (1991), **Productivity and American Leadership: The Long View**, Cambridge MA: MIT Press.
- WORLD ECONOMIC FORUM (1989), **World Competitiveness Report**, Geneva: IMEDE.